

Åpent brev til Justisminister Gundersen

Fra Marta Steinsvik

8. mai 1948
15/7-1948
(nr. 10)

Den 25. september ifjor, altså for vel et halvt år siden, sendte jeg Riksadvokat Aulle et åpent brev, som han ikke ennå har besvart. Foranledningen til min skrivelse var et innserat fra Riksadvokaten i «Verdens Gang» for 11. september ifjor som svar på en artikkel av professor Anatol Heintz i «Verdens Gang» for 8. september. Professoren hadde etterlyst resultatene av kriminalpolitietts granskning av min bok «Frimodige ytringer».

Riksadvokaten uttalte i sin svarartikkel til professoren bl. a. at «granskningen ennå ikke var avsluttet og at det på grunn av de skiftende vaktforhold i den første tid ikke var mulig å finne fram til gjerningsmennene». Om min bok uttalte han: «Det er på det rene at skildringene i boka er ukorrekte og betydelig overdrevne, uten at jeg i dagspressen kan innlate meg på noen punktvís gjennomgåelse av framstillingen».

Jeg stemplet i brevet disse anførsler av Riksadvokaten som uriktige og gjorde utførlig rede for det rette forhold. Granskningen av min bok var foretatt i 1946 av en habil jurist som var ansatt i kriminalpolitiet. Politimannen hadde ingen vanskelighet hatt med å finne fram til de personer som var omtalt i boken. Jeg hadde forsynt ham med nøyaktige oppgaver over navn, adresse og øvrige personalia.

Etter alt å dømme hadde politimannen foretatt en meget omhyggelig undersøkelse av boken. Granskningen var avsluttet før jul 1946. I begynnelsen av 1947 ble alle rapporter og øvrige innberetninger vedrørende granskningen oversendt den statsadvokat som saken hørte inn under. Det fremgikk av alle disse undersøkelser at det ikke var funnet noe uriktig i min brosjyre og Statsadvokaten fant å måtte henlegge saken. Dette tillot imidlertid ikke Riksadvokaten. Ny granskning ble satt i gang. Denne såkalte «nye granskning» — foretatt altså etter at den første var avsluttet — har nå pågått over et år og kan for alt jeg vet bli trukket ut i årevis enda.

Jeg forlangte i mitt åpne brev av 23/9 1947 å få nedsatt en komite av saksyndige, som upartisk kunne gjennomgå de rapporter som foreligger i saken. Det samme krav ble, som det vil erindres, fremsatt av professor Heintz i et åpent brev til Dem, herr Justisminister, i «Verdens Gang» for 25/2 i år. Professoren foreslår overlege dr. Scharffenberg som medlem av komiteen. Jeg ville sette stor pris på om såvel dr. Scharffenberg som professor Heintz kunne bli medlemmer av en sådan bedømmelseskomite.

Dessverre nekter jo De, herr Justisminister, blankt å nedsette noen undersøkelseskomite. De uttaler som bekjent i et intervju i «Verdens Gang» av 4/8 i år at det ikke kan være noen grunn for departementet eller påtalemyndigheten til «å foreta seg noe utenom det som allerede er gjort eller som er i fred med å bli gjort».

De sier bl. a.:

«Det framgår av undersøkelsen at mange av de klager som er fremkommet har vært svært overdrevne, og dels har de mishandlinger som angivelig skal ha funnet sted, overhodet ikke forekommet ...»

Riksadvokaten anfører som et eksempel et avsnitt av Marta Steinsviks bok om en historie på Eikelund. Det var — etter fru Steinsviks framstilling — blitt skutt på vaktten, hvoretter en politifullmektig hadde kommandert alle ut av sengene, selv en meget gammel dame. Det ble påbudt 4 timers oppstilling i stram giv-akt. Etter 3/4 time idå det 8 besvimte unge piker som ingen fikk lov til å hjelpe. To av de vaktthavende erklærte da til politifullmektigen at dersom han ikke trakk avblåste oppstillingen, ville de nedlegge sine verv med en gang. Da ga politifullmektigen seg».

De faktiske forhold omkring denne sak er, etter de etterforskningsdokumenter som foreligger hos riksadvokaten — følgende: Det ble ganske riktig foretatt en oppstilling etter at det var forekommet skyting, som viste seg å skyldes uforakktighet fra en vaktmanns side. Oppstillingen varte imidlertid ikke i 4 timer, men i en halv time. Det idå ikke 8 besvimte unge piker, som ingen fikk lov til å hjelpe. En av fangens, en lege, opplyser at en kvinne besvimte under oppstillingen, likaså forekom det et tilfelle av abort. Denne intraff ikke som følge av appellen, som imidlertid kan ha påskyndet aborten. Idet vedkommende kvinne hadde fått blødninger allerede et par dager i forveien».

For å spare plass var framstillingen i min bok gjort mest mulig kortfattet. Den var dessuaktet helt korrekt. Dagen etter appellen ble det satt opp en rapport til politimester Cappelen-Dahl, undertegnet av fengslets tillitsmenn — 13 stuesjefer — og godkjent av leirsjef Keraberg. Jeg må anmode om at dette aktstykket blir offentliggjort.

En rekke detaljer som ikke er omtalt i min brosjyre kan her nevnes: Politifullmektigen, han het Djuvik, hadde som nevnt midt på natten ordinert 4 timers appell i giv-akt. Djuvik sa: «Hvis dere rører en finger, blir dere skutt». Plutselig blir det ropt: «Det er en som dør». Svar fra Djuvik i en rå tone: «Å dårlig til helvete». — Den ene etter den annen — i alt 8 kvinner besvimte. Hun som besvimte først, I. N., slo i fallet bakhodet mot husmuren med den følge at hun fikk en alvorlig hjernerystelse og var syk i mange uker. Jeg kunne også ha nevnt at en av de andre otte besvimte kvinner ved samme leilighet aborterte. — Etter forlangende av to av de vaktthavende ble så appellen avblåst etter 3/4 times forløp.

Som det vil framgå av ovenstående er myndighetenes beskyldning mot meg for å ha overdrevet og kommet med uetterrettelige anførsler grunnløs. Jeg henviser i samme forbindelse til prof. Heintz' skarpe kritikk rettet mot Riksadvokaten og Dem selv — i hans artikkel «Justisminister Gundersens svar» av 15/3 1948 i «Verdens Gang».

De sier i Deres intervju i «Verdens Gang» at vi kan være stolte av den måte frigjøringen er foregått på. De finner at den frembyr «et lyst bilde med bare enkelte svarte flekker». Det er nok dessverre altfor mange svarte flekker på Deres «lyse bilde», herr Justisminister. Skulle man summere opp alle de svarte flekkene på Deres lyse bilde, måtte det nok skrives mangfoldige bøker. I et kort, åpent brev som dette har jeg imidlertid ikke anledning til å gå nærmere inn på de uhyggelige tilfeller av tortur og fangemishandling som vi kjenner til og som ikke har fått plass i min bok, men som burde komme for dagens lys. Således som f. eks. de opprørende tilfeller av voldtekt begått mot kvinnelige fanger på Bredtveit. Eller de umenneskelige mishandlinger av tyske og norske fanger på Akerhus.

Som bekjent har nylig et par av fangevokterne på Akerhus — løytnant Holtan og sersjant Haldorsen — vært for retten i anledning av deres forhold overfor fangens. Bare en brokkel av deres forbrytelser ble trukket fram. De ble begge blankt frifunnet. Denne dom har sikkert ikke forbausset noen. Almenheten er etterhånden blitt vant til den slags rettsavgjørelser.

Mens myndighetene ivrig har etterstøtt tyske og norske torturister fra okkupasjonstiden og idømt dem strenge straffer, har fredtidens torturister for liknende forbrytelser sluppet med nærmest proforma straffer. Dom men i Akerhusssaken har altså pånytt slått fast at mishandling og tortur etter frigjøringen straffritt kan begås mot vergeløse fanger.

Dermed vil jeg ikke ha sagt at det ikke både på Akerhus, Bredtveit, Hebu og andre norske fengsler og fangeleirer finnes bra voktere, som behandler fangene human og derved til en viss grad gjør godt igjen de forbrytelser som deres brutale kolleger har gjort seg skyldig i.

De uttaler i Deres intervju i «Verdens Gang» at når myndighetene ikke har beslaglagt min bok og ikke satt meg personlig under tiltale er grunnen den at mine skrifter ikke er verd en tiltale mot meg. Skulle vi ikke heller si som sant er at all sannsynlighet snarere taler for at myndighetene ville få liten glede av mine skrifter all den stund de

ikke kan påvise noe uriktig i dem? Da er det rimelig nok at de kvier seg ved å la disse tingene komme offentlig frem og derfor mest mulig prøver å dekke over dem. Og hva saksanlegget mot meg angår, vil nok fornuftige folk i en tid som denne, da tusener av mennesker ofte under de mest intetsigende påskudd blir trukket for retten, med letthet forstå at jeg for lengst ville være blitt satt under tiltale og min bok blitt beslaglagt, hvis myndighetene hadde hatt håp om å kunne imøtegå anførselsene i boken.

Tilslutt noen ord til Dem personlig, herr Justisminister Gundersen.

Som øverste sjef for vårt lands rettsvesen hadde De det etter frigjøringen i Deres makt å benytte Deres innflytelse i Storting og Regjering til å forene de stridende elementer innen vårt folk og samle alle gode krefter om et fruktbringende gjenretningsarbeid.

Istedentfor dette har De ved å mosette Dem amnesti til den store flokk av medborgere som nå er fengslet og lider ned skapt en dyp kluft mellom befolkningen i vårt land. Det er ikke minst Dem man har å takke for at hat og hevnlust har fått makten til ubotelig skade for land og folk.

Må det i denne forbindelse være meg tillatt å spørre Dem, herr Justisminister, hvilke kvalifikasjoner De egentlig mener å være i besittelse av, siden De har våget å ta ansvaret for de ulykkelige hendelser, som hittil har funnet sted.

Det er betegnende for den politiske vrangforestilling De befinner Dem i at De for alvor kan mene at landsvikoppgjøret etter frigjøringen, med all dens opprørende gru og elendighet, frembyr et lyst bilde. Man må være temmelig hård og hjerteløs å kunne mene noe sådant.

Skulle det ikke være på tide at en mann som føler og tenker slik trakk seg tilbake fra sin høye stilling og gikk over i et mere beskjedent yrke, hvorpå hans personlige, politiske innstilling ikke ville bli så skjebnesvanger for hans landsmenn?

Hvis De blir sittende på Deres taburett, er det ennå ikke for sent for Dem å bryte med Deres tidligere linje i rettsoppjøret. De har ennå anledning til å gjøre en innsats for amnesti til de politiske fanger, som nå i årevis skal sitte innesperret i våre fengsler, berøvet all utsikt til frihet å tjene sitt land med nyttig arbeid.

Det er heller ikke ennå for sent for Dem å prøve å gjøre godt igjen i all fall litt av den blodige urett, som er tilføyet mange uskyldige landsmenn i denne tid, ved å arbeide for å skaffe dem æresoppreisning og ved å vise mildhet og barmhjertighet mot vårt lands ulykkelige. Det spørs bare om De har moralsk mot til dette.

Det fortelles at en kjent jurist nylig i en rettsak, etter at dommen over hans klient var falt, hadde henvendt seg til dommeren med noen alvorsord, som siden er kommet på folkemunne. Juristen benekter å ha sagt ordene. Det kan da formodentlig ikke være noe til hinder for at jeg for min part gjør ordene til mine og sier til Dem:

De, herr Justisminister, skal svare for Dem selv i stille stunder. De skal svare for Dem selv like for Deres samvittighet. De skal svare overfor andre mennesker. De skal svare for de svrige innen juriststanden, og De skal tilslutt svare for Dem selv overfor Gud.

Oslo, den 25. mai 1948.

Marta Steinsvik